

MANENT, Albert: de 1936 a 1975. A l'india

sobre la guerra civil i el franquisme.

Memòria: R. Llorens, a l'època de l'india i a l'india

1999. 214 p. Biblioteca de l'AV, 220.

XVII. «La Víspera», revista monàrquica clandestina del 1951

Entre els mesos de març i de novembre de 1951 (amb l'excepció de l'abril) es va publicar a Barcelona una revista monàrquica, ben impresa, de quatre fulls, format de 32 x 22 cms., paper bo i amb fotografies. Curiosament sortí sense permís, i era, doncs, clandestina. L'editor i principal animador d'aquells vuit números de «La Víspera» fou José Luis Milà i Sagnier, fill del comte del Montseny i antic combatent amb els «nacionals» al Terç de Nostra Senyora de Montserrat i finalment tinent d'aviació. Milà, que, en morir el seu pare el 1955, heretaria el títol de comte del Montseny, és nat a Barcelona el 1918, exerceix la carrera d'advocat i pertany a una coneguda família catalana. El seu avi, Josep M. Milà i Pi, succeí el doctor Bartomeu Robert el 1899 quan aquest dimití en ple conflicte de l'anomenat Tancament de Caixes. Milà i Pi intentà resoldre bonament el conflicte, però dimití també al cap d'un mes. El meu avi recordava una manifestació davant del domicili de Milà i Pi, a la plaça de Sant Jaume, número 2 (on encara té el despatx Milà i Sagnier), durant la qual arrencaren llambordes i les feren arribar al balcó de l'alcalde. El fill d'aquest, Josep M. Milà i Camps, fou president de la Diputació de Barcelona (1926-1930) durant la Dictadura de Primo de Rivera i uns mesos el 1939. El 1926, Alfons XIII li concedí el títol de comte del Montseny. Josep M. Milà i Camps restaurà l'actual Palau de la Generalitat i la Casa dels Canonges. Després

féu construir el famós pont gòtic del carrer del Bisbe que uneix ambdós edificis. També fou el creador de la Casa de la Maternitat, de l'Escola d'Enginyers i de l'Escola Agrícola de Caldes. Obrí noves carreteres i millorà tota la xarxa «provincial».

Milà i Sagnier ve, doncs, d'una nissaga catalana, però tradicionalment espanyolista i monàrquica, per bé que creu que el seu pare era «catalanista centralista». Aquest era afiliat a la Unión Monárquica Nacional, partit que a Catalunya fundà el 1919 Alfons Sala, comte d'Egara. José Luis —no he sentit mai anomenar-lo Josep Lluís— té com a llengua familiar el castellà, per bé que parla amb fluïdesa el català. El 1936 el seu pare fou perseguit i detingut fins que, a través de la política «*de canjes*», el canviaren pel diputat Joan Casanellas, d'ERC. Josep Lluís pogué anar-se'n gràcies a les gestions de Frederic Escofet.

Milà i Sagnier, en tornar a Barcelona el 1939, ja havia experimentat el frau del franquisme, el qual només utilitzava la monarquia com a escambell, tapabrusts i esquer dels incauts. Home valent, ètic, inquiet i burxador, J. L. Milà no s'acontentava amb la passivitat jeremíaca, sinó que aviat passà a l'acció i es convertí en una activista monàrquic. El seu pare mateix, segons que conta Claudi Ametlla, evolucionà políticament fins al punt de considerar-se a la seva manera catalanista. Des dels anys quaranta, el nét de Milà i Pi, que és el gran de nou germans, tenia reunions amb el seu pare i d'altres monàrquics, com Santiago Nadal, Antoni M. Muntanyola i Tey, Jordi Reyes i Planas, el baró de Viver, etc. Aquest grup es veia, per exemple, amb el capità general, Alfredo Kindelán, i volien forçar la restauració monàrquica. Després del gran sotrac que va representar la vaga dels usuaris de tramvies el març del 1951.¹ J. L. Milà es llançà a l'aventura de fer sortir una revista, declaradament monàrquica i molt crítica amb el dictador Franco i el seu règim.

Significativament la batejà amb el nom de «La Víspera»,

1. Vegeu el llibre de Fèlix Fanés sobre aquest tema.

perquè tanmateix el moment semblava madur per a un possible canvi i era una mena de provocació, com si anunciés la propera caiguda del règim i la coronació del comte de Barcelona com a Joan III d'Espanya. Recordo que en aquells anys es feia córrer el rodolí, ben trobat, que deia: «*Para enero, Juan tercero.*» «La Víspera» va sortir amb el vistiplau de don Joan de Borbó, que Milà veia cada mes a Estoril i a qui feia fotografies per a la publicació clandestina. La revista era combativa, periodística, i tots els textos sortien anònimament.

El primer número ja justificava incisivament el seu caràcter d'il·legal: «*En cualquier país donde la crítica no se considera como un atentado y la oposición como un crimen, "La Víspera" no hubiese tenido que publicarse bajo el signo glorioso y triste de la clandestinidad.*» Aquell primer número duia una crònica de la vaga d'usuaris de tramvies, una altra sobre la crisi de l'economia espanyola i un article sobre *El Rey y el Vaticano*. Cal subratllar que don Joan era anomenat sistemàticament «El Rey», i en diversos números de «La Víspera» es reproduïren visiblement fragments dels dos manifestos liberals (1945 i 1947) de don Joan que reclamaven la restauració de la monarquia i de les llibertats democràtiques a Espanya. En d'altres números, s'hi parlava de política exterior, de les relacions amb l'Església i amb els Estats Units, de les vagues d'estudiants i d'obrers, de la crisi de l'agricultura i de la mascarada d'eleccions municipals. Però «La Víspera» exaltava sobretot la família reial espanyola i la presentava amb fervor entusiàstic, gairebé com si tingués un peu al palau reial de Madrid. Els textos eren reblats amb fotografies de la reina Victòria Eugènia, vídua d'Alfons XIII, de don Joan i la seva muller, donya María de las Mercedes, dels infants Carles i Joan i de les infantes. La figura de don Joan de Borbó era presentada amb tota solemnitat al seu despatx de l'exili portuguès de Villa Giralda. Segons la revista, don Joan estava informat de tot allò que passava a Espanya i rebia tota mena de persones que li demanaven audiència, entre els quals —mig clandestinament, mig vergonyantment— jerarquies del règim franquista. La dictadura espanyola era presentada com a ter-

cermundista i gairebé a les acaballes. El llenguatge contudent, de vegades sarcàstic, de J. L. Milà s'hi endevina constantment. Al número 3, per exemple, un titular de primera plana deia: «*Con el Rey, España volverá a ser europea y universal.*» Parlant de la reconciliació per a superar la guerra civil, asseverava: «*Hoy vencedores y vencidos deseamos olvidar que estuvimos en distintas trincheras y no discutimos las dos o tres cosas fundamentales que mediante tanta sangre quedaron resueltas.*» Un titular del número quatre donava una paradoxa sagnant: «*El Régimen no es monárquico.*» I en altres números «La Víspera» acollia col·laboracions de dos que s'anomenaven «*ex-republicanos*». El número 5 publicava un document excepcional i molt poc conegut: la carta, datada el 12 de setembre de 1943, que els tinents generals Orgaz, Kindelán, Dávila, Solchaga, Ponte, Saliquet i Varela havien adreçat al general Franco, autotitulant-se «*unos compañeros de armas*», per demanar-li la ràpida restauració monàrquica. En un article molt coent del darrer número publicat, el 8, l'article es titulava *El monumento faraónico del «Valle de los Caídos»*...

«La Víspera» s'imprimia als tallers de Salvador Salvadó i Cots, impressor modest del carrer de Vallirana, 78, al qual jo vaig encarregar també un full amb documents del «Contubernio de Munich». Salvadó, de religió protestant, estava habituat a fer els textos, forçosament clandestins, dels seus germans evangèlics. Segons que m'ha explicat J. L. Milà, el tiratge oscil·lava entre quatre i cinc mil exemplars, llevat del número 8, que va arribar fins a la xifra, molt alta per una publicació clandestina, de quinze mil. Una persona de confiança de l'activista monàrquic duia el fitxer d'adreces i procurava tenir-lo al dia. Militants monàrquics en repartien exemplars a mà, però la majoria es distribuïen amb paquets. Dos o tres mil exemplars arribaven per ordinari a Madrid, i d'altres paquets feien cap a Sevilla, Galícia, el País Basc, generalment aprofitant corresponsals de confiança. Milà m'explica que entre els col·laboradors anònims que escrivien a «La Víspera» hi havia Joaquín Satrústegui, que va escriure la manxiula contra el Valle de los Caídos, Santiago Nadal, Jordi Reyes, Antoni M.

Muntanyola, Joan Ramon Masoliver, Tristán la Rosa, etc. Fins el seu pare, el comte del Montseny, va escriure l'editorial del número vuit: *Ansias de verdad*. Milà i Sagnier comenta que també rebia textos que no sabia de qui eren, però que, generalment, es publicaven.

PROCESSAT PER INJÚRIES AL GENERAL FRANCO

En les seves visites periòdiques a Estoril, José Luis consultava a don Joan de Borbó el contingut i la trajectòria política de la revista.

La policia coneixia, per força, l'existència de la revista, primer perquè se'n feia una difusió important, i després perquè l'actitud de J. L. Milà era més aviat provocativa i no se n'amagava. Havent publicat el número 6, el baró de Viver, que es deia Darius Romeu i Freixa, i que de fet figurava com el cap del grup monàrquic de Barcelona, telefonà a Milà per dir-li que havia rebut un encàrrec oficiós de la *Jefatura* perquè aturessin l'edició de «La Víspera». Milà no en va fer cap cas, perquè la seva tesi era: «Si volen acabar-ho, que em vinguin a buscar a casa.» Però tornà a consultar l'afer amb don Joan, el qual li va dir: «*Sacadme un par de números más.*» L'activista monàrquic va tenir la sensació que don Joan amb «La Víspera» pressionava els estaments oficials i fins i tot els militars...

Finalment, el 6 de novembre de 1951 la policia va intervenir a la impremta gairebé tot el número 8. I Vicente Juan Creix i altres membres de la Brigada Político-Social anaren a detenir J. L. Milà a casa seva. En entrar vacil·laren, perquè hi havia dues portes. Amb el seu terrible sarcasme, el polític monàrquic els va comentar: «*¿Pero qué les pasa? ¿Ustedes han estado aquí antes?*», referint-se tàcitament als qui pel juliol de 1936 li havien buidat el pis i havien llançat els mobles per la finestra. José Luis passà a *Jefatura* de la Via Laietana dues nits. L'interrogatori no va ésser gaire dur, perquè tenien els elements flagrants per a acusar-lo. El deixaren en llibertat prvisional.

Poc temps després, Milà s'entrevistaria amb Iturmendi,

ministre de Justícia del règim, amb el qual havia assistit a reunions clandestines monàrquiques en presència del general Kindelán. El ministre encetà la qüestió de «La Víspera». Milà el tallà: *«No vengo a hablar de ello. Está en manos de los tribunales que decidirán. Hoy vengo a hablarle de monárquico a monárquico. Y le pregunto: ¿Hasta dónde podemos llegar los monárquicos para vivir en la legalidad?»* Iturmendi desviava la qüestió i deia, per exemple: *«El enemigo acecha.»* Milà insistia: *«Estamos desorientados y queremos su consejo.»* Finalment Iturmendi s'enfadà i va respondre: *«Sigán las consignas del Caudillo y no se preocupen de nada más.»* El polític monàrquic s'alçà i agrai la resposta sorneguerament: *«Esto es lo que quería saber. Gracias, señor ministro.»*

Malgrat trobar-se processat, Milà demanà el visat per anar a Portugal i no l'hi negaren. Davant la sorpresa de don Joan en veure'l a Estoril, Milà digué, fent barrila: *«¡Señor, otra de las imperfecciones del régimen!»* Es veu ben bé que Milà era un personatge incòmode per als franquistes. La seva dialèctica, el seu valor personal, el seu prestigi, la nissaga, tot plegat feia inviable l'etiqueta habitual de «rojo-separatista». Cal recordar que, al final de la guerra civil, José Luis va treure el número 1 de la promoció de pilots de caça de Jerez. Amb gran esperit esportiu i d'aventura, pilotava, fent acrobàcies, els famosos avions alemanys Messerschmith.

El polític monàrquic anà també a Londres a la coronació de la reina d'Anglaterra i dinà amb don Joan de Borbó. Però, dos dies després, i havent passat un any i mig des de la seva detenció, s'inicià el judici contra ell i contra l'impressor.

En arribar el processat davant el tribunal, va preguntar: *«¿Dónde se ponen los taquígrafos?»* Hi va haver estupor a la sala. Durant el judici alguns magistrats li van demanar, privadament, els textos taquígràfics. Els els envià amb un saluda en el qual es feia, voluntàriament i conscientment, responsable de la revista. Milà fou defensat per Manuel Escobedo Duato, degà del Col·legi d'Advocats de Madrid. Els taquígrafs, llogats pel processat, van prendre notes de tot el procés. Després, Milà edità el text en ciclostil.

La tàctica de la defensa consistia a dir que J. L. Milà era un simple transmissor dels originals a la impremta. I que pagava l'impressor amb els diners que rebia de terceres persones (ell em diu de la Causa Monàrquica). «*Por decoro personal mío* —va declarar el processat— *nunca pensé injuriar a nadie, ni jamás he tenido intención de hacerlo.*» També afirmà que es pensava tenir una autorització tàcita per a poder fer una publicació sobre la Monarquia, atès que Espanya «*era un reino*».

Octavio Pérez Vitoria, el famós penalista, va defensar l'impressor Salvador Salvadó i Cots. Aquest va dir que Milà considerava que tenia el permís per a editar la revista i que li pagava religiosament cada número: una mica menys de vuitanta cèntims per exemplar.

El fiscal acusava tots dos encausats de propaganda il·legal i d'injúries al cap de l'Estat espanyol.

El discurs d'Escobedo fou llarg, prolix, ple de retòrica *rimbombante* i de malabarismes jurídics. Emprava l'argument que Milà havia lluitat al costat de Franco i era un personatge de relleu patriòtic. Per tant, les suposades injúries del text, solament eren «*conceptos irrespetuosos, conceptos molestos*». Afirmava també que «La Víspera» no exercia la crítica contra el cap de l'Estat, sinó contra la manera com es governava. I mai contra «*los dogmas del régimen*». Ací feia *distinguos* subtils per diferenciar quan Franco feia de cap d'Estat o de cap de govern. Milà, doncs, era un simple intermediari dins «La Víspera», i la revista, deia Escobedo, no era pròpiament clandestina, atès que solament li mancaven «*algunos requisitos administrativos*». Al capdavall, insistia, era una publicació de crítica política que duia una intensa campanya per restaurar la Monarquia.

Pérez Vitoria negà la culpabilitat de Salvador Salvadó i Cots perquè, com a darrer responsable dins l'enumeració que feia el codi penal, tot requeia en José Luis Milà, que n'havia assumit tota la responsabilitat.

CONDEMNAT A MÉS DE QUATRE ANYS

Els magistrats van donar la sentència el 20 de juny de 1953. Formaven el tribunal Jaume Pàmies i Olivé, com a president, i Julio Felipe Mesanza Pérez i Eduardo Tormo García. És llarga i esmenta un seguit de frases de «La Víspera» on es palesa la dura crítica que exercia. Per exemple, que la «*Ley de Sucesión*» era «*el hachazo más traicionero que se ha pretendido dar a nuestra tradicional Institución*». O bé la comparació del Valle de los Caídos amb el temple funerari del faraó Ramsès III. Però el tribunal no trobà indicis d'injúries en cap dels textos, sino crítica, de vegades *acerba*. En el fons, el tribunal també era crític amb la situació política i feia la farina blana. I algunes crítiques eren evidències, com haver utilitzat milers de presoners polítics per bastir el Valle de los Caídos, com ho havien fet els faraons amb els esclaus per a les piràmides. No obstant això, algunes frases «*causan daño al crédito del Estado, van contra su prestigio y lesionan su Autoridad*». A més, l'acusen de propaganda il·legal i d'impresos clandestins. El tribunal va demanar les penes en el grau mínims, o sia sis penes de sis mesos i un dia de presó menor i, a més, sis multes de due mil pessetes i alhora vuit penes de dos mesos de «arresto mayor». En total, quatre anys i quatre mesos i un dia de presó. L'impressor fou absolt.

Milà preguntà quan li tocava anar a la presó, i mai no va obtenir resposta. No gosaven, doncs, fer-li complir la sentència. Hauria estat un altre escàndol polític. I, sense que el demanés, li aplicaren l'indult del Congrés Eucarístic Internacional de 1952, però retroactivament!

El novembre de 1952 tota la premsa barcelonina publicà una nota del governador civil, Felipe Acedo Colunga, furibund anticatalanista, negant que hagués fet cap pressió al tribunal perquè condemnés els processats per «La Víspera». Responia així el corresponsal de «Le Monde» que ho deia i contra el qual es va querellar. En el fons Acedo devia estar molt irritat perquè tenia una bola especial contra els monàrquics i veia difícil una condemna dura. «OPE», publicació del

Partit Nacionalista Basc a París, es va fer ressò (17 de desembre 1952) de l'afer Acedo - «La Víspera». Quan els condemnaren no consta que el governador civil digués res...

L'agost de 1953 la revista «Cartes d'Europa», que publicava a París Joan Sauret, glossà la sentència contra J. L. Milà i reproduí alguns dels paràgrafs més contundents de la revista.

«La Víspera» fou un dels episodis més vistents de la confrontació monàrquics-franquisme a Barcelona. El grup continuà conspirant i lligà una operació important amb el capità general Juan Bautista Sánchez, però en morir aquest, es diluí.

José Luis Milà i Sagnier, home culte, divertit, agosarat, amic de la paradoxa, dins el grup de monàrquics catalans tocava una tecla pròpia i sofrí d'altres persecucions, però mai no amollà.²

2. Parlo d'ell i del grup monàrquic al meu llibre *El molí de l'ombra* (Barcelona 1986), pàgs. 127-136.